

Ключевые слова: программа, проект, сирота, призрение, патронат, опека, приемная семья.

Aldakimova O. V. «Russia without Orphans»: Experience of work in the Kuban Region to the Implementation of the Strategy

In the article contains the analysis of the problem of social orphanage in Krasnodar Krai. Presented material on the implementation of specific programs and projects in the sphere of orphanhood. In the article shown Experience the transition from system houses childish k transfer of children in family foster families and actively support community of experts and organizations.

Key words: a program, project, an orphan, charity, patronage, guardianship, foster family

Стаття надійшла до редакції 07.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Реутова Л. П.

УДК 316.624:004.738.5-053.2-058.862

О. М. Терновець

**ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ
ДІТЕЙ-СОЦІАЛЬНИХ СИРИТ**

Сьогодні більшість дітей, особливо підлітків, потрапляє в пастки різних залежностей. До «традиційного набору» пагубних схильностей (наркоманія, алкоголізм, токсикоманія, ігроманія) додалася й інтернет-залежність. Якщо кілька років тому підключення до мережі Інтернет було прерогативою обраних, то сьогодні майже 75% домашніх комп'ютерів мають постійне високошвидкісне підключення до глобальної й локальних мереж. Це призвело до того, що в молоді стала виникати нова форма залежності – Інтернет-залежність, особливо ця проблема торкнулася дітей-соціальних сиріт, оскільки діти з соціально уразливих сімей і діти-соціальні сироти є найбільш вразливою верствою населення до різного роду шкідливих звичок та залежностей. Через те, що у своїй абсолютній більшості ці діти представлені самим собі, мають проблеми у навчанні та взаємодії з однолітками, тому єдиним другом та вихователем такої дитини стає Інтернет.

Більшість наукових досліджень проблеми Інтернет-залежності підлітків належить психологам: М. Орзаку, О. Войскунському, А. Голдбергу, Ф. Райс, В. Менделевичу, Л. Кейнроку, К. Янгу. Наслідки застосування комп'ютерних технологій розглядають А. Жичкина, О. Єгорова, Янг До. Вплив кіберпростору на особистість людини

висвітлюють у своїх працях О. Сμισлова та Ю. Бабаєва. Гендерні аспекти впливу Інтернету на особистість вивчають Г. Вілдер, С. Фаренга, С. Макі, Р. Вільямс.

Відсутність ґрунтовних досліджень у соціальній педагогіці з проблеми інтернет-залежності соціально вразливої верстви населення (соціальних сиріт) з одного боку, та надзвичайна актуальність даної проблеми з іншого, обумовили мету нашої статті – виявлення та обґрунтування сутності та змісту проблеми Інтернет-залежності соціальних сиріт.

Інтернет-залежність або *інтернет-адикція* – це нав'язливе бажання підключитися до Інтернету [1].

Уперше цей розлад був описаний у 1995 році американським психіатром А. Голдбергом. Незважаючи на те, що метою Голдберга не було включення цього розладу в офіційні психіатричні стандарти, запропонований їм опис базується на описі розладів, пов'язаних зі зловживанням психоактивних речовин. Голдберг виділив наступні основні *симптоми інтернет-залежності*:

- використання Інтернету викликає хворобливий негативний стресовий стан або дистрес;
- використання Інтернету завдає збиток фізичному, психологічному, міжособистісному, економічному або соціальному статусу людини.

У 1997 – 1998 роках у США були створені перші дослідницькі й консультативно-діагностичні служби з даної проблематики.

У 1998 – 1999 роках вийшли перші монографії з проблеми Інтернет-залежності підлітків (К. Янг, Д. Гринфилд) [1].

Також серед вітчизняних фахівців проблему Інтернет-адикції досліджує Ц. Короленко. За його визначенням, елементи адиктивної поведінки властиві кожній людині, яка намагається відійти від реальності шляхом зміни свого психічного стану. Проблема інтернет-адикцій починається тоді, коли прагнення відмови від реальності, що є зміною психічного стану, починає домінувати у свідомості людини, стаючи домінантною ідеєю особистості [2].

Одним з перших психіатрів, який звернув увагу на проблему надмірного перебування людини у всесвітній мережі, був Марко Гриффитс, який розподілив Інтернет-залежних на дві групи. Перша група, на його думку, – це «адикти (залежні) першого порядку», вони почувають себе в піднесеному настрої під час он-лайн гри або перебуванні в чаті. Комп'ютер для них – засіб одержати соціальну винагороду. Другу групу становлять «адикти другого порядку», які використовують комп'ютер для втечі від реальних проблем у своє «віртуальне життя». Досліджувана нами категорія дітей-соціальних сиріт відноситься саме до другої групи, оскільки соціальні сироти за допомогою Інтернету намагаються відійти від реального життя, а разом з

цим, і реальних проблем та замінюють дійсність неіснуючої реальністю [3].

Дослідники виокремлюють різні критерії Інтернет-залежності дітей та підлітків. Кімберлі Янг наводить наступні чотири *симптоми*:

- 1) нав'язливе бажання перевірити e-mail;
- 2) постійне очікування наступного виходу до Інтернету;
- 3) скарги оточуючих те що, що людина проводить занадто чимало часу в Інтернету;
- 4) скарги оточуючих те що, що людина витрачає занадто багато грошей на Інтернет [4].

А. Голдберг серед *критеріїв Інтернет-залежності* виявляє наступні:

- кількість часу, який потрібно провести в Інтернеті, щоб досягти задоволення, постійно зростає;
- психомоторне збудження;
- нав'язливі думки про те, що зараз відбувається в Інтернеті;
- довільні або мимовільні рухи пальцями, що нагадують друкування на клавіатурі;
- всевітня мережа використовується протягом більшої кількості часу або частіше, ніж було заплановано [5].

На сьогоднішній день, згідно з результатами досліджень психологів, найчастіше Інтернет-залежні проводять час у чатах, форумах і щоденниках (37%), відіграють у он-лайн ігри (28%), беруть участь у телеконференціях (15%), перевіряють пошту (13%). І зовсім невеликий відсоток людей використовує всевітню мережу за прямим призначенням – для знаходження необхідних довідок і новин [6]. Це загальна статистика, яка включає інтернет-залежних у цілому, як дорослих так і дітей. У нашій країні нажаль відсутні офіційні статистичні дані, які свідчать про активність підлітків у всевітній мережі, але можемо припустити, що найбільш цікавими для дітей у віці від 6 до 18 років є ресурси, присвячені он-лайн іграм. Оскільки, відповідно до останніх досліджень, дівчата-підлітки грають у комп'ютерні ігри в середньому 5 годин на тиждень, а хлопці взагалі – 13 годин на тиждень [7].

Звісно, усі діти, за рідкісним винятком, грають у різні ігри, на всіх континентах, у всіх народів і за всіх часів. Це підтверджується й найдавнішими археологічними знахідками, серед яких чимало дитячих іграшок. Будь-які рухливі ігри, безумовно, корисні дітям, вони розвивають їх фізично, допомагають освоїтися в навколишньому світі. Подібні ігри підвищують витривалість та кмітливість, вчать бути наполегливими, розвивають уяву та дрібну моторику рук.

Комп'ютерні он-лайн ігри, навпаки, на відміну від рухливих або інтелектуальних ігор з однолітками, дозволяють звільнитися дитині-соціальної сироті від усіх моральних норм. Розстрілюючи на екрані супротивника, можна почувати себе цілком комфортно й захищено. Комп'ютерні ігри дають можливість підлітку проживати життя

віртуального героя замість свого. Адже, коли діти, особливо, соціальні сироти, – діти які належать самим собі, мають мінімум уваги батьків, або осіб, які їх замінюють, та максимум вільного часу. Тому бездоглядні діти, потрапляючи в гру, повністю відключаються від реального світу і фактично живуть героєм цієї гри [8].

Он-лайн ігри найбільш впливають саме на емоційну сферу соціальної сироти, фактично зомбують дитину, уводячи в її свідомість тверді стереотипи поведінки. У результаті чого повністю втрачаються правильні соціальні орієнтири. Відірвавшись від екрана монітора, дитина мимоволі переносить своє ставлення до ігрового персонажу з віртуальної реальності комп'ютерної гри в життєву реальність своєї родини або свого класу.

Саме тому, пристрасть до он-лайн ігор перетворюється у повноцінну Інтернет-залежність, яка не відрізняється від наркотичної. На нашу думку, одна з причин такої сильної ігрової залежності полягає в тому, що «віртуальне життя» більш яскраве, динамічне та напружене, у якомусь сенсі, навіть цікавіше від реального життя. На моніторі, дитина керує обставинами, віртуальними людьми, а у житті – обставини та реальні люди (учителі, вихователі) керують нею. У он-лайн грі, дитина – володар світу, який не залежить ні від кого, але все залежить від неї, а у житті, дитина залежна від дорослих і взагалі від людей. Тим самим, фіктивне почуття незалежності породжує натуральну залежність.

Он-лайн ігри руйнують соціальні зв'язки та контакти навіть із з однолітками, оскільки граючи в них, дитина вважає себе самодостатньою і вже не має потреби в дружніх відносинах. А відсутність соціальних зв'язків з однолітками в дитячому, підлітковому та юнацькому віці прирікає дитину в недалекому майбутньому на відстороненість, замкнутість та самотність, тому що дитина стає не здатною до спілкування, до обговорення наболілих проблем з іншими людьми. Усе це призводить до інтравертності й навіть аутизації особистості, тобто до патологічної неконтактності та самоізоляції.

Он-лайн ігри виховують безпринципного егоцентрика, апатичну, бездумну й асоціальну особистість, яка бажає тільки насолоджуватися, і не розуміє: навіщо потрібно працювати, мати родину й бути за неї відповідальним, навіщо захищати свою країну, свій народ. Такі діти у майбутньому становляться батьками нових соціальних сиріт.

Позбутися інтернет-залежності так само важко, як вилікуватися від алкоголізму. У 2006 році в Амстердамі відкрилася перша в Європі клініка по лікуванню людей, які страждають Інтернет-залежністю. Методи лікування, які пропонують в амстердамській клініці схожі на ті, які застосовуються при усуненні залежності від алкоголю й азартних ігор. Але у випадку з Інтернет-залежністю є ще одна проблема – комп'ютер. З однієї сторони він насправді потрібний у повсякденному житті, з іншого боку – саме він є способом знову поринути у віртуальний світ [9].

За останніми даними, Інтернет-залежність внесена в офіційний діагностичний і класифікаційний довідник Американської психіатричної асоціації Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, який вийде в світ у травні 2013 р. У цей діагноз будуть також включені розлади, пов'язані з надмірною захопленістю смартфонами, а також планшетними і стаціонарними комп'ютерами [10].

Отже, на сьогоднішній день у більшості країн, у тому числі в Україні та країнах СНГ, Інтернет-залежність не визнається особливим захворюванням. Не існує психологічного чи психіатричного діагнозу: «Інтернет-залежність». У порівнянні із залежностями від алкоголю і наркотиків, залежність від Інтернету та он-лайн ігор у меншій мірі шкодить здоров'ю дитини, не руйнує її мозок, і, здавалося б, достатньо безпечна, але з іншого боку, негативно впливає на фізичне та психічне здоров'я дитини. Наступним напрямом у дослідженні цього питання стане визначення технологій профілактики Інтернет-залежності дітей «групи ризику (соціальних сиріт)».

Список використаної літератури

- 1. Інтернет-зависимость** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/>
- 2. Короленко Ц. П.,** Дмитрієва Н. В. Соціодинамічна психіатрія / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитрієва. – М. : „Академічний Проект”, 2000. – 460 с.
- 3. Інтернет-зависимость и независимость** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=101855>
- 4. Янг К.** Діагноз Інтернет-залежність / К. Янг // Світ Інтернет. – 2000. – №2. – С. 24 – 29.
- 5. Турецька Х. І.** Інтернет-залежність як предмет психологічного дослідження. – [Електронний ресурс] / Х. Турецька. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_philos/2007_10/32.pdf
- 6. Качалов В. І.** Об аддикциях и аддиктивном поведении [Електронний ресурс] / В. Качалов. – Режим доступу : <http://www.psychomedia.org/index.php?page=psy&art=2103>
- 7. Вплив комп'ютерних ігор на дітей** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kind-land.ru/detskay-psihologia/vlijanije-kompjutjernykh-igr-na-djetjej/>
- 8. Лядов А.** Онлайн игры заменяют подросткам реальный мир [Електронний ресурс] / А. Лядов. – Режим доступу : <http://www.vesti.ru/doc.html?id=771889&cid=7>
- 9. Открыта** клиника для лечения видеоигромании [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/10309>
- 10. Інтернет-зависимость** включили в список психических расстройств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://top.rbc.ru/health/05/10/2012/672954.shtml>

Терновець О. М. Особливості Інтернет-залежності дітей-соціальних сиріт

У статті із педагогічної, психологічної, соціальної та соціально-педагогічної позиції розкривається сутність поняття «Інтернет-

залежність»; досліджуються останні публікації з означеної проблеми; розглядається генезис терміна «Інтернет-залежність», починаючи з 1995 року і закінчуючи 2013 роком; надається класифікації критеріїв Інтернет-залежності. Наведено порівняльний аналіз та означено позитивний та негативний вплив рухливих та комп'ютерних ігор; визначається безсумнівний суперечливий вплив он-лайн ігор на дітей-соціальних сиріт як представників найбільш вразливої категорії – дітей «групи ризику»; позначаються шляхи подальшого дослідження даної проблеми.

Ключові слова: Інтернет-залежність, комп'ютер, вплив Інтернет-простору, он-лайн ігри, діти-соціальні сироти.

Терновец О. Н. Особенности Интернет-зависимости детей-социальных сирот

В статье с педагогической, психологической, социальной и социально-педагогической позиции раскрывается сущность понятия «Интернет-зависимость»; исследуются последние публикации по данной проблеме; рассматривается генезис термина «Интернет-зависимость», начиная с 1995 года и заканчивая 2013 годом; предоставляются классификации критериев Интернет-зависимости. Приведен сравнительный анализ и определено позитивное и негативное влияние подвижных и компьютерных игр на детей; определяется несомненное спорной влияние он-лайн игр на детей-социальных сирот как представителей наиболее уязвимой категории – детей «группы риска»; намечаются пути дальнейшего исследования данной проблемы.

Ключевые слова: Интернет-зависимость, компьютер, влияние Интернет-пространства, он-лайн игры, дети-социальные сироты.

Ternovetz O. N. Features of the Internet-based Social Orphans

In the article with the pedagogical, psychological, social and socio-pedagogical position is revealed the essence of the concept of «Internet addiction»; a definition of the term «Internet-addiction – obsessive desire to connect to the Internet; provides an analysis of the last researches and publications on this issue, is considered the Genesis of the term «Internet addiction» since 1995, and ending with the year 2013, the conditions of the Internet-based and are given two classification criteria of the Internet-based. Comparative analysis is given and determined by the positive and negative side effects of mobile and computer games in the modern youth, is determined by the absolute controversial influence of information technologies (computer) to children, in particular, social orphans, with particular attention paid to the impact of the online games on social orphans, as the representatives of the most vulnerable groups of the population – children «groups of risk», – also includes statistics of the activity of users on the Internet; examines some of the modern technologies of treatment of Internet addiction and, finally, the prospects of further research on this issue – more thorough characteristics of prevention technologies the Internet-based.

Key words: Internet addiction, the computer, the influence of the Internet-space, online games, children are social orphans.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.